

Változások a Balkánon - biztonság és a magyar katonai misszió szerepe

Változások a Balkánon – biztonság és a magyar katonai misszió szerepe címmel tartott vitaestet május 24-én a Kül- és Biztonságpolitikai Klub. A téma aktualitását természetesen a Montenegróban lezajlott függetlenségről szóló népszavazás és annak eredménye adta. Meghívott vendégeink Gyarmati István nagykövet, Juhász Péter egyetemi docens (ELTE) és Tálás Péter, a Stratégiai Védelmi Kutatóközpont igazgatója voltak.

Az első körben arra a kérdésre kerestük a választ, hogy vajon Montenegró függetlenné válásával milyen új biztonsági kockázat jött létre a Balkánon, ha létrejött egyáltalán?

Juhász Péter szerint nincs különösebb biztonsági kockázata, szerinte nem várható nagyobb „cirkusz”. Feszültség talán amiatt keletkezhet, hogy a népszavazáson igen csekély különbséggel győzött az igenek aránya (55%-nál megszabott határt éppen csak átlépve, 55,5% szavazott az elszakadásra). Ilyen minimális különbségű győzelem esetén pedig óhatatlanul felmerül az újraszámolás gondolata egyes területeken. Juhász olvasatában a népszavazás tétje az volt, hogy elkezdődjék-e egy kulturált szétválás, vagy folytatódjon az államközösség (Szerbia-Montenegró) agóniája? A válasz számtalan egyéb kérdést felvet: mi lesz Koszovó sorsa, hogyan alakul a közös hadsereg sorsa stb. Elképzelhető továbbá, hogy tovább erősödik a nacionalizmus.

Gyarmati István szerint alapvetően hibás volt az Európai Unió és a nemzetközi közösség politikája. Szerbia és Montenegró lényegében egyfajta kényszerházasságban élt, és ehhez asszisztált az EU azzal, hogy életben tartotta ezt a halódó szövetséget, ráadásul – amint azt fentebb már említettük – a népszavazás pozitív eredményét is az irreális 55%-hoz kötötte. Elhibázott lépés továbbá az is, hogy Koszovó – ahelyett, hogy független lenne – 1999 óta protektorátus. A kérdés az, hogy Szerbia, Montenegró és Koszovó (amely előbb-utóbb elnyeri függetlenségét, hiszen erről már hét éve folynak a tárgyalások) milyen önálló államok lesznek? Különösen nagy kérdés Szerbia, amely gyakorlatilag most megy át a maga Trianonján, így a reakciói érthetőek. Gyarmati szerint a jó hír az, hogy a '30-as évekkel ellentétben jelenleg nincs egy Adolf Hitler, csak egy Vlagyimir Putyin, de ő meg messze... Véleménye szerint Szerbia most sokáig dühös és frusztrált lesz – az országot nem elszigetelni kell, hanem integrálni.

Tálás Péter is egyetértett abban, hogy regionálisan nem lesz

probléma Montenegró különválásával. Szerinte az a nagy kérdés, hogy az újdonsült független állam miként integrálja majd a területén élő mintegy 30-32%-nyi szerbet? A probléma tehát abból fakadhat, hogy egy soknemzetiségű entitás született. Tólas egyetértett Gyarmatival abban is, ha Trianonról beszélünk, akkor valóban igen sokáig frusztráltak lehetnek a szerbek. Érdekes megfigyelni azt a folyamatot, hogy míg Nyugaton az integráció, addig Keleten a bomlás évtizedeinek lehet(t)ünk szemtanúi. Magyarország számára különösen fontos lehet az, hogy a Vajdaságban történő események szoros összefüggésben lehetnek Koszovóval. Nagy kérdés, hogy a koszovói vezetés célként vagy eszközként használja a terület multikulturalitását? Amennyiben az első esetről kell beszélnünk, akkor annak az lehet az eredménye, hogy sok szerb elmenekül Koszovóból, akár éppen a Vajdaságba (ahol szintén magas a radikálisok száma) – az önérzetükben sértett szerbek és a magyarok között ismét fellángolhat az ellentét. Még nagyobb probléma, hogy a magyar politikának nincs eszköze arra, hogy ezt befolyásolja.

A második kérdés az volt, hogy a magyar külpolitika vajon milyen hatással, befolyással tud lenni a balkáni eseményekre?

Ebben a témakörben teljes konszenzus alakult ki szakértőink között, hiszen mindhárman úgy gondolták, hogy a magyar szinte nem is létezik.

Juhász Péter kifejezetten szkeptikus volt a kérdést illetően: mint mondta, szerinte ahhoz, hogy Magyarországot elfogadják hatékony erőnek, egy partnerre is szükség van. A délszláv államok azonban nem hazánkat keresték meg ezzel. Felmerül a kérdés, hogy miért értenénk jobban a Balkánhoz, mint akár Olaszország vagy Görögország? Szerbiában például egy kifejezetten negatív kép él a magyarokról – a Külügyminisztérium feladata lenne ezen változtatni.

Gyarmati István még drasztikusabban fogalmazott, aki szerint nem létezik magyar külpolitika, ennél fogva Balkán-politika sem. A rendszerváltás óta természetesen voltak sikereink (NATO- vagy EU-csatlakozás), de alapvetően nem ez volt a jellemző. Sajnos rövidlátó, pitiáner és provinciális szemlélet jellemzi a magyar külpolitikát, és ha vannak is kezdeményezések, azok is teljesen félresikerültek. Sajnos még a csehek és a szlovákok is megelőznek minket, holott nekik semmiféle történelmi közük nem volt a Balkánhoz. Egy igen találó hasonlattal élve: mi mindig úgy csináljuk, hogy a kecske is éhes maradjon, és a káposzta is elfogyjon. Alapvetően azon kell elgondolkodnunk, hogy mi legyen a magyar külpolitika 2-3 prioritása – többet ugyanis nem bír el.

Tálas Péter egyetértett: nincs stratégiaileg végiggondolt külpolitikánk. Az EU csatlakozás óta nem találtak új célokat, új irányokat. A koncepció hiánya ennél fogva az eredményeket is háttérbe szorítja. Egyszerűen képtelenek vagyunk megfelelő PR-t csinálni magunknak. Tálas szerint mind a kül-, mind a biztonságpolitikának van kompetenciája – ha ezen túlállaljuk magunkat, közröhej tárgyává leszünk. Komoly probléma az is, hogy nálunk összekapcsolták a külpolitikai koncepciót a személyi kérdésekkel – ma gyakorlatilag hűbér-adományként osztják ki a posztokat. Tálas javaslata szerint ki kell jelölnünk azokat a térségeket, területeket, amelyek fontosak számunkra; ha pedig mindez megtörténik, nem szabad, hogy utána a trendek befolyásoljanak minket.

A harmadik körben arra kerestük a választ, hogy vajon mi a magyar katonai missziók politikai, gazdasági haszna?

Tálas Péter szerint rosszul volt megfogalmazva a kérdés. Szerinte az lenne a fontos, hogy a vezetés eszközként használja ezeket a missziókat – példaként említette a skandináv országokat, akik azért küldtek csapatokat Kongóba, hogy mobil-üzletáguknak piacot teremtsenek. Ennél fogva szükség lenne a multik és a Külügyminisztérium együttműködésére. Katonailag még mindig nem tudtuk eldönteni, hogy miben szeretnénk profik lenni, a magyar társadalom pedig nagyon provinciális (ld. radar-ügy). Tálas szerint a magyar politikai vezetésben sokszor hiánycikk a jó ötlet és a közös gondolkodás. Meg kellene erősíteni a hadsereggel kapcsolatos PR-t, hosszútávú megbecsülés kivívása lenne a cél.

Gyarmati István válaszában ismét kiemelte, hogy nincs magyar külpolitika, de védelempolitika sem. Szerinte a katonáknak sokszor meg van kötve a kezük, elfogadhatatlannak tartja, hogy szakmai kérdésekbe is beleszólnak civil vezetők. A legfontosabb kérdés az, hogy mit is várunk a misszióktól? A szervezést és a vezetést is a katonákra kell bízni, civileknek nem szabad beleavatkozni a katonai dolgokba.

Juhász József szerint a jugoszláv/szerb hadsereg ma már sokkal gyengébb, mint korábban. Emiatt aztán a politika irányítása nélkül nem képes komoly befolyást gyakorolni a szerbiai folyamatokra – szerencsére...